บทที่ 5
นวนิยาย

นวนิยายคืออะไร

แปลตามตัวอักษร นว แปลว่าใหม่ นิยาย คือ เรื่องเล่า ฉะนั้น นวนิยายคือนิยายแบบใหม่หรือเรื่องเล่าแบบใหม่ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า NOVEL และ NOVELLA ในภาษาอิตาเลียน คำนี้มีใช้ขึ้นเป็นครั้งแรกเพื่อเรียกงานเขียนวรรณกรรมอย่างใหม่ของนักเขียนชาวอิตาเลียนผู้หนึ่ง ชื่อ บอคคาจิโอ (BOCCACCIO) เรื่อง เดคาเมรอน (DECAMERON) หรือในชื่อภาษาไทยที่เสฐียรโกเศศแปลมาคือ บันเทิงทศวารเป็นเรื่องเล่าสั้น ๆ เกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ในแง่มุมต่าง ๆ แต่งขึ้นในราวคริสตศักราชที่ 1338-1340 ที่กล่าวว่าเป็นนิยายอย่างใหม่นั้นเพราะเรื่องเดคาเมรอนมีข้อแตกต่างจากนิยายนิทานที่เคยแต่งกันมาแต่ดึกดำบรรพ์อยู่หลายประการ เช่น ในนิยายนั้นผู้เขียนทำให้ดูเหมือนว่าเป็นเรื่องจริง โดยอาศัยการบรรยายเป็นวิธีการดำเนินเรื่องเล่าเรื่องและเหตุการณ์ไปตามลำดับ บทเจรจาและเนื้อเรื่องสร้างขึ้นจากจินตนาการ ตัวละครมักมีนางฟ้า เทวดา เทพเจ้าอันทรงมหิทธานุภาพประกอบอยู่ด้วย ส่วนนวนิยายนั้น ผู้เขียนใช้กลวิธีให้ผู้อ่านเห็นว่าเป็นเรื่องสมมุติไม่ใช่เรื่องจริง แม้ว่าจะเขียนถึงเหตุการณ์หรือบุคคลจริง ๆ ก็ตาม บทสนทนาพยายามให้สมจริงตามเพศ วัย ฐานะของตัวละคร มีวิธีการเสนอเรื่องให้ยอกย้อนชวนติดตามกว่าแต่ก่อน และมีแนวคิดกว้างขวาง GILBERT HIGHET เป็นนักเขียนผู้หนึ่งที่ได้อธิบายลักษณะของหนังสือนวนิยายได้ชัดเจนว่า "นวนิยายคือเรื่องเล่าขนาดยาวที่เกี่ยวกับบุคคลที่ไม่มีตัวตนจริง นวนิยายเป็นทั้งเรื่องจริงและเรื่องเท็จ กล่าวคือ แม้ว่าบุคคลและพฤติกรรมต่าง ๆ จะไม่ได้เกิดขึ้นจริง แต่ตัวละครในนวนิยายนั้นก็เป็นที่ยอมรับว่าเป็นแบบฉบับของบุคคลที่มีชีวิตจริง และพฤติกรรมของตัวละครก็สอดคล้องกับลักษณะความเป็นไปที่ปรากฏขึ้นจริงในสถานที่และยุคสมัยนั้น ๆ" นวนิยายหรือเรื่องเล่าชนิดใหม่นี้มาเริ่มได้รับความนิยมหลังจากปรากฏเรื่องเดคาเมรอนแล้วหลายร้อยปี คือตอนต้นคริสตศตวรรษที่ 18 ได้เริ่มมีการแต่งนวนิยายขึ้นในประเทศอังกฤษ ผู้ที่ได้รับยกย่องว่าเป็นผู้ประพันธ์นวนิยายที่แท้จริงคนแรกของอังกฤษ คือ เดเนียล เดอโฟ (DANIEL DEFOE) ได้แต่งนวนิยายผจญภัยเรื่องโรบินสัน ครูโซ (ROBINSON CRUSOE)

กำเนิดนวนิยายไทย

สำหรับของไทย เรามีหนังสือขนาดยาวที่เขียนขึ้นเพื่อเล่าเรื่องมาแต่อดีตกาล ทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง เรียกกันว่านิทานบ้าง นิยายบ้าง เช่น ขุนช้างขุนแผน เป็นร้อยกรองในรูปของเสภา ศรีธนนไชย เป็นนิทานร้อยแก้ว ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 และที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้เริ่มมีคนไทยไปศึกษาวิชาการต่าง ๆ ในยุโรป ได้มีผู้รับเอาอิทธิพลจากวรรณกรรมตะวันตกในรูปแบบที่เรียกว่านวนิยายมาเผยแพร่ ในขณะที่คนไทยเริ่มไปศึกษาในยุโรปนั้น

โกสินทร์ ได้เริ่มมีคนไทยไปศึกษาวิชาการต่าง ๆ ในยุโรป ได้มีผู้รับเอาอิทธิพลจากวรรณกรรมตะวันตกในรูปแบบที่เรียกว่านวนิยายมาเผยแพร่ ในขณะที่คนไทยเริ่มไปศึกษาในยุโรปนั้น

คือในราวตอนปลายคริสตศตวรรษที่ 19 นั้นเป็นเวลาที่นวนิยายเป็นวรรณกรรมที่เจริญก้าวหน้าไปมาก และเป็นที่รับรองกันว่าเป็นรูปแบบวรรณกรรมอย่างสำคัญของตะวันตก มีนักเขียนที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป นวนิยายที่ปรากฏเป็นเรื่องแรกในไทย เป็นเรื่องแปลคือ เรื่อง**ความพยาบาท** ซึ่งพระยาสุรินทราชา(นกยูง วิเศษกุล) แปลจากเรื่อง VENDETTA ของ MARIE CORELLI ซึ่งเป็นนักเขียนสตรีที่คนไทยรู้จักกันดีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2444 เรื่องความพยาบาทนี้ลงพิมพ์ในหนังสือลักวิทยา ซึ่งมีกรมหมื่นจิตรภาลงกรณ (น.ม.ส.) เป็นผู้ดำเนินการจัดทำ ต่อมาได้มีผู้แปลนวนิยายของนักเขียนคนอื่นอีก เช่น เรื่องสาวสองพันปี (SHE) ของเซอร์ เฮนรี่ ไรเดอร์ แฮกการ์ด เรื่องเชอร์ล็อคโฮลมส์ ของเซอร์อาเธอร์ โคแนน ดอยส์ หลังจากนั้นได้มีผู้ริเริ่มแต่งนวนิยายขึ้นบ้างโดยการลองเลียนแบบเรื่องแปลเรื่องความพยาบาท หลวงวิลาสปริวัตร (ครูเหลี่ยม) ได้แต่งเรื่อง ความไม่พยาบาทขึ้น การเขียนนวนิยายในเมืองไทยได้รับความนิยมต่อมาเป็นลำดับ จากการเลียนแบบโครงเรื่องของนวนิยายตะวันตกมาเป็นจินตนาการคิดแต่งเรื่องขึ้นเอง ทำให้เปลี่ยนจากนวนิยายที่มีกลิ่นไอของนมเนยตะวันตก การบรรยายฉากพรอดรักใต้ต้นเฟอร์เกตมีน้อต หรือบรรยายฉากชายหาดที่มีหิมะตก[1] มาเป็นนวนิยายที่มีลักษณะเป็นไทยแท้โดยสมบูรณ์ขึ้น ซึ่งอยู่ในช่วงรัชกาลที่ 7 เป็นต้นมา เป็นระยะเวลาที่การประพันธ์นวนิยายได้รับความนิยมแพร่หลายมากขึ้นทั้งผู้เขียนและผู้อ่าน หนังสือนวนิยายนี้เรียกกันว่า หนังสืออ่านเล่นหรือนิยายประโลมโลก ในระยะแรกจึงเป็นหนังสือที่ห้ามเด็กและผู้หญิงอ่าน ถือเป็นเรื่องเหลวไหลและทำให้ใจแตก ทั้งนี้เพราะนวนิยายในระยะแรก ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรักเป็นพื้น มีทั้งรักสุข รักโศก รักตลกขบขัน รักระคนแค้น หรือรักกระจุ๋มกระจิ๋ม กระเง้ากระงอดแบบพ่อแง่แม่งอน ผู้ใหญ่จึงเป็นห่วงกังวลเมื่อเห็นเด็กผู้หญิงอ่านนวนิยาย เพราะเกรงไปว่าจะถูกย้อมใจให้มัวเมาในเรื่องรักใคร่ก่อนวัยอันควร จนเมื่อประมาณ 20 กว่าปีมานี้เอง นวนิยายเริ่มเป็นที่ยอมรับในหมู่นักศึกษาคือครูอาจารย์และผู้ปกครองว่านวนิยายเป็นหนังสือประกอบความรู้ในฐานะเป็น "ประสบการณ์เทียม" ให้แก่ผู้อ่านจะเรียนรู้ชีวิตและสังคมได้จากนวนิยาย เช่นที่เรียนรู้จากวรรณคดีของเก่าบางเล่มมาแล้ว ทั้งนี้เพราะนวนิยายเป็นเรื่องที่สะท้อนวิถีชีวิตและสังคมปัจจุบัน นวนิยายจึงไม่ใช่เรื่องไร้สาระอีกต่อไป หากแต่เป็นกระจกเงาบานใหญ่ที่สะท้อนให้รู้จักชีวิต รู้จักสังคม รู้จักมนุษย์ ให้แง่คิดและคลายปัญหาในบางครั้งนวนิยายจึงเป็นหนังสือที่ "อ่านเล่น" ก็ได้ "อ่านจริง" ก็ได้ อ่านเล่น คือ อ่านแล้วปล่อยอารมณ์ให้แช่มชื่น เบิกบาน หรือเศร้าสร้อย คล้อยตามไปกับเนื้อเรื่อง อ่านจริงก็คือ สะดุดใจได้แง่คิด มองโลกมองชีวิตได้ลึกซึ้งกว่าแต่ก่อน เหมือนดังที่ศรีบูรพา กล่าวไว้ว่า

"การที่จะมองเห็นว่า นิยายหรือนวนิยายนั้นเป็นสิ่งที่สนองความรื่นรมย์ให้แต่ถ่ายเดียว

---

[1]ฉากในนวนิยายเรื่องผิดถนน แต่งโดย "แมวคราว" อ้างถึงใน สุพรรณี วราทร, *ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย* (พระนคร : โครงการตำราสมาคมสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2519, หน้า 64

ก็ออกจะเป็นความคิดที่ล้าหลังเต็มทีแล้ว ปัจจุบันนิยายหรือนวนิยายมีความหมายไกลกว่านี้มากนัก การจะอ่านนิยายหรือนวนิยายให้ได้อรรถรสอย่างแท้จริง เพื่อเพิ่มพูนสติปัญญาความคิดเห็นให้กว้างขวางแล้ว ควรจะอ่านด้วยพินิจพิจารณา"

ทำไมคนชอบอ่านนวนิยาย

นวนิยายเป็นหนังสือที่ได้รับความนิยมอ่านแพร่หลายมากกว่าหนังสือประเภทอื่น ๆ เกือบทุกคนที่อ่านหนังสือออกมักจะเคยอ่านนวนิยายไม่ประเภทใดก็ประเภทหนึ่งมาแล้วทั้งนั้น ทั้งนี้เป็นเพราะนวนิยายมีคุณค่าแก่ผู้อ่านหลายประการ คือ

1. **มุ่งให้ความเพลิดเพลิน** ฉะนั้น 90% ของผู้ที่อ่านหนังสือเพื่อพักผ่อนมิใช่ต้องการค้นคว้าจะอ่านนวนิยายซึ่งเป็นเรื่องจริงบ้าง ฝันบ้าง เพิ่มเติมอารมณ์ส่วนที่ขาดหายไป

2. **นวนิยายเป็นเรื่องของชีวิต** นวนิยายทุกประเภทมีตัวละครเป็นเครื่องชูโรง คนอ่านจะรู้สึกเหมือนว่าได้อ่านเรื่องชีวิตของคนในแวดวงเดียวกัน ไกลบ้างใกล้บ้าง ตัวละครทุกตัวในนวนิยายก็ได้แสดงขั้นตอนต่าง ๆ ของชีวิตไม่ว่าจะเป็นความทุกข์ ความสุข หัวเราะร้องไห้ รัก เกลียด ฯลฯ ซึ่งล้วนแต่ให้ความสนใจ สะใจ ให้ข้อคิด เป็นบทเรียนทางอ้อมแก่คนอ่าน

ฉะนั้น นวนิยายจึงสนองจิตวิทยาของผู้อ่านได้หลายอย่าง เรื่อง จินตนาการ ความเพ้อฝันและความเป็นไปไม่ได้ในชีวิตจริง เช่น นางเอกสวย พระเอกหล่อรวย สมกันราวกับกิ่งทองใบหยก ความร่ำรวยขนาดเศรษฐีฉีกแบงค์อย่างเสี่ยกิมหงวนในเรื่องชุดสามเกลอ หรือความบังเอิญอันทำให้สมหวังต่าง ๆ ฯลฯ ล้วนเป็นเครื่องสนองอารมณ์ของผู้อ่าน หรือแม้การได้อ่านถึงชีวิตของคนที่ทุกข์ยากกว่าตน ก็เป็นเครื่องปลอบประโลมใจ สร้างพลังใจให้รู้สึกเข้มแข็งขึ้นเพราะรู้ว่ามีคนที่ลำบากกว่า การอ่านถึงชีวิตที่ลุ่ม ๆ ดอน ๆ ความผันผวนของชีวิต ก็ทำให้เรียนรู้ความเป็นอนิจจัง ทำให้ปลงตก เรียนรู้และยอมรับว่าชีวิตเป็นเช่นนี้เอง เกิดพลังใจในการเผชิญหน้ากับความเป็นจริง ไม่ท้อถอยเปล่าเปลี่ยวเพราะรู้สึกว่ามีเพื่อนร่วมชะตากรรมเดียวกัน ถ้าได้อ่านชีวิตของคนบางกลุ่มบางพวกที่มีการดำเนินชีวิตที่แปลกไปจากผู้อื่น ก็เป็นการสนองตัณหาความอยากรู้อยากเห็นของตน เป็นต้น นวนิยายจึงสนองอารมณ์ของผู้อ่านด้วยประการต่าง ๆ ดังนี้ ทำให้เป็นหนังสือที่มีผู้นิยมอ่านมาก ยิ่งนวนิยายเรื่องใดให้ข้อคิดอันเป็นประโยชน์แก่ชีวิต ชี้แนะให้เห็นความเป็นจริงในแง่มุมต่าง ๆ ก็ย่อมเป็นนวนิยายที่มีคุณค่าและคงทนต่อกาลเวลายิ่งขึ้น

บทบาทของนวนิยาย (เรื่องสั้น) กับสังคม

นวนิยายอันเป็นผลผลิตทางวรรณกรรมของสังคมย่อมมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคมอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้เพราะผู้เขียนวรรณกรรมกระทำบทบาทพร้อม ๆ กันอยู่ 2 อย่าง อย่างหนึ่ง ในฐานะผู้ผลิตวรรณกรรม อย่างที่สองในฐานะหน่วยหนึ่งของสังคม ฉะนั้นนวนิยายย่อมมีเนื้อหาสาระและความคิดอันดูดซับมาจากสังคม ทั้งนี้เพราะแม้ว่านวนิยายจะเกิดขึ้นมาจากจินตนาการของผู้เขียน โครงเรื่องและพฤติกรรมของตัวละครเป็นเรื่องที่ผู้เขียนสมมุติคิด

แต่งขึ้นก็ตาม แต่ผู้เขียนก็ได้ถ่ายแบบมาจากบุคคลและพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงในสังคมตามช่วงเวลาที่เขียน ยิ่งผู้เขียนมีฝีมือ ก็ยากที่ผู้อ่านจะไม่ติดใจติดตาม ฉะนั้นนวนิยายจึงมีความผูกพันกับสังคมด้วยโลกทัศน์ของผู้เขียนที่มีต่อสังคมนั้นเอง

นวนิยายรวมทั้งเรื่องสั้นและวรรณกรรมปัจจุบันในรูปแบบอื่น ๆ เป็นวรรณกรรมที่คนนิยมอ่านเพราะให้ความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายอารมณ์ ตรึงใจผู้อ่านให้เพ้อฝันไปกับจินตนาการของผู้เขียน ทั้งยังให้ข้อคิดสะกิดใจอันเป็นการพัฒนาความคิดสติปัญญาดังที่ได้กล่าวมาแล้วอีกด้วย ทำให้นวนิยายเรื่องสั้นมีบทบาทต่อผู้อ่านอยู่มาก ผู้อ่านที่ว่ามานี้คือกลุ่มสังคมนั่นเอง เพราะนวนิยายแทรกซึมไปในหมู่ผู้อ่านทุกชั้น ทุกเพศ ทุกวัย

ด้วยเหตุดังนั้น นวนิยายและสังคมจึงมีความผูกพันกันทั้งในส่วนที่สังคมมีบทบาทต่อนวนิยาย และนวนิยายมีบทบาทต่อสังคม เหมือนดังที่ บรรจง บรรเจอดศิลป์กล่าวว่า "ดูวรรณกรรมจากสังคม ดูสังคมจากวรรณกรรม" ในที่นี้ผู้เขียนจะพยายามแยกประเด็นความเกี่ยวพันเป็น 2 อย่างคือ ดูบทบาทของสังคมต่อวรรณกรรม และดูบทบาทของวรรณกรรมต่อสังคม ทั้ง ๆ ที่จริงแล้ว ประเด็นทั้งสองอย่างนี้จะเกาะเกี่ยวกันอยู่อย่างยากจะแยกออกจากกันได้ กล่าวคือ วรรณกรรมจะมีบทบาทต่อสังคม หรือสังคมมีบทบาทต่อวรรณกรรม เพียงข้างใดข้างเดียวนั้นเป็นไปไม่ได้

สังคมมีบทบาทต่อนวนิยายอย่างไร

สังคมเป็นภาพจำลองให้ผู้แต่งนำไปใช้เป็น "ฉาก" หรือเป็น "เนื้อหนัง" ให้แก่นวนิยายของเขา ไม่ว่าผู้แต่งจะจงใจหรือไม่ก็ตาม สถานที่ เวลา บุคคล ตลอดจนภาวะของสังคม คือวัตถุดิบของผู้เขียน ฉะนั้นความคลี่คลายของนวนิยายจึงเป็นไปตามความคลี่คลายของสังคม นวนิยายไทยได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงของสังคมมาหลายยุคหลายสมัย ทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหา รวมกระทั่งถึงภาษา คือตัวสะกดการันต์และสำนวนภาษา อย่างเช่นในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ด้วยเหตุเช่นนี้ จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในการที่เราต้องศึกษาวรรณกรรมโดยสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ยุคนั้น สมัยนั้น มีความเป็นไปอย่างไร วรรณกรรม ก็ย่อมมีความเปลี่ยนแปลงคล้อยตามสภาพของประวัติศาสตร์ช่วงนั้นเสมอ เพราะวรรณกรรมเป็นผลสะท้อนของยุคสมัย และข้อที่หลีกเลี่ยงไม่ได้อีกประการหนึ่งคือบทบาททางการเมือง โดยเฉพาะการเมืองของไทยซึ่งเคยอยู่ในระหว่างหัวเลี้ยวหัวต่อของความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงระหว่างความคิดเก่าและความคิดใหม่ การเมืองจึงมีอำนาจในทางเป็นพลังผลักดันสังคมอยู่มาก ในด้านวรรณกรรม การเมืองก็เป็นประหนึ่งหางเสือบังคับทิศทางของวรรณกรรมว่าจะหันเหไปทางใด ดังเช่นที่คนรุ่นใหม่กล่าวว่ากำลัง "เปิดแนวรบด้านวรรณกรรม" กันอยู่ อิทธิพลของสังคมที่มีต่อวรรณกรรมประเภทนวนิยายเรื่องสั้น ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนที่สุด 2 ประเด็นด้วยกันคือ

1. **ความคลี่คลายขยายตัวของวรรณกรรม** ถึงแม้ว่านวนิยายจะมีกำเนิดมาในระยะเวลาอันสั้นประมาณ 50 กว่าปี แต่นวนิยายก็มีการพัฒนาในด้านรูปแบบและเนื้อหาตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมมาตลอดอย่างเห็นได้ชัดพอสมควร จากนวนิยายรักพาฝันในระยะแรก ไปสู่นวนิยายที่เสนอข้อคิด นวนิยายการเมือง และนวนิยายสะท้อนภาพสังคมในที่สุด เทคนิคในการเสนอเรื่องก็ซับซ้อนมีชั้นเชิงมากขึ้น ในด้านเนื้อหาและแนวคิด เห็นได้ชัดว่า ความเปลี่ยนแปลงของสังคมทำให้เนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมเปลี่ยนแปลงไปด้วย ดูง่าย ๆ จากนวนิยายที่กล่าวถึงความรักแบบคลุมถุงชนมาจนถึงเสรีภาพของผู้หญิงในการเลือกคู่ครอง จนแม้เป็นฝ่าย "เกี้ยว" ผู้ชายก่อนตามความคิดเรื่องการเรียกร้องสิทธิเสมอภาคของสตรีที่กำลังแพร่หลายอยู่ในปัจจุบันนี้ ตัวละครที่เป็นนางเอกสาวรุ่น เพิ่งเรียนจบชั้นมัธยม ซื่อบริสุทธิ์ต่อโลกกับพระเอกหนุ่มใหญ่เชื้อพระวงศ์ เปลี่ยนไปเป็นนางเอกในวัยสาวเต็มที่ ผ่านโลก ผ่านชีวิตฉลาดทันคน กับพระเอกอายุรุ่นราวคราวเดียวกันที่แม้จะมีฐานะทางสังคมมั่นคง ก็ยังมี "พร่อง" บางประการในฐานะปุถุชน แนวคิดของนวนิยายก็เปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัดตามภาวะของสังคม ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อนักเขียนคือทำให้นักเขียนแสดงโลกทัศน์และชีวทัศน์อย่างใหม่ต่อระบบต่าง ๆ ในสังคม ทั้งการปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา ค่านิยมบางอย่าง เป็นต้น การเสนอแนวคิดอย่างใหม่นี้ใช้วิธีการหลายอย่างตั้งคำถาม คัดค้านโจมตี แสวงหาทางออก เสนอทัศนะ ฯลฯ ซึ่งบางครั้งเกิดความขัดแย้งระหว่างความคิดเก่าความคิดใหม่อย่างรุนแรง จนเกิดการปะทะกันทั้งคำพูดและตัวอักษร

2. **เสรีภาพของนักเขียน** ถ้าจะกล่าวให้ตรงประเด็นก็ต้องบอกว่า "การเมือง" มีอิทธิพลอย่างยิ่งในข้อนี้ นโยบายของผู้มีอำนาจในการปกครองมีผลกระทบต่อวงวรรณกรรมไทยมาทุกยุคทุกสมัย ไม่โดยทางตรงก็ทางอ้อม เช่น สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นสมัยเชื่อผู้นำชาติพันภัย ได้สร้างข้อจำกัดและการเปลี่ยนแปลงขนบนิยมไทยหลาย ๆ ประการให้เป็นไปอย่างมหาอำนาจตะวันตก รวมทั้งควบคุมการเขียนทุกชนิด เช่นบทประพันธ์ใดจะกล่าวถึงเรื่องการกระทำชู้สาวไม่ได้เป็นอันขาด[1] ทั้งยังมีกฎเกณฑ์ในเรื่องการใช้สรรพนามเรียกชื่อ เพียง คุณ ท่าน ฉัน เธอ รวมทั้งการสะกดการันต์และการใช้ภาษา ให้ใช้คำไทยไม่ใช้ภาษาบาลีสันสกฤต เป็นต้น เหตุการณ์ครั้งนี้ ทำให้นักเขียนในสมัยนั้นหลายคนวางปากกาไปชั่วคราว เพราะข้อห้ามและคำสั่งเหล่านั้นทำให้ขาดอรรถรสทางภาษาและฝืนความรู้สึก รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้พยายามนำเอาพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 กลับมาใช้อีกครั้งในช่วงปี พ.ศ. 2490-2495[2] เพื่อปราบปรามวงการหนังสือพิมพ์ ทำให้ "ศรีบูรพา" และเพื่อนนักหนังสือพิมพ์ผู้รักประชาธิปไตยได้ร่วมมือกันคัดค้านต่อสู้อย่างรุนแรง ซึ่งผลที่

---

[1] ยศ วัชรเสถียร, *การประพันธ์และนักประพันธ์ของไทย*, (พระนคร : แพร่พิทยา, 2506) หน้า 320.

[2] เสถียร จันทิมาธร, *คนเขียนหนังสือ* (พระนคร : ประพันธ์สาส์น, 2517, หน้า 91.

ได้รับคือ นักเขียนและนักหนังสือพิมพ์อันมี กุหลาบ สายประดิษฐ์ (ศรีบูรพา) เป็นหัวหน้า คณะถูกจับกุมคุมขังอยู่ 5 ปีในข้อหากบฏภายในราชอาณาจักร หรือที่เรียกกันว่า กบฏสันติภาพ ต่อมาสมัยที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัตน์ ก้าวขึ้นมามีอำนาจแทน ระยะเวลาระหว่าง พ.ศ. 2501-2510 ก็เป็นปีแห่งความมืดมนทางปัญญา เพราะรัฐบาลมีนโยบายขวาสุด จึงมีการกวาดล้างจับกุมบรรดานักเขียน "ฝ่ายซ้าย" อันได้แก่ นักเขียนกลุ่มก้าวหน้า และนักหนังสือพิมพ์หัวรุนแรงทั้งหลาย หนังสือพิมพ์ถูกปิด แท่นพิมพ์ถูกล่ามโซ่ และไม่อนุญาตให้ออกหนังสือพิมพ์ใหม่ ด้วยเหตุเช่นนี้ ทำให้แนวโน้มการเขียนวรรณกรรมของเมืองไทยเปลี่ยนจากความพยายามจะใช้วรรณกรรมเพื่อรับใช้สังคมไปสู่ "งานเพื่อเงิน" เพราะปลอดภัย งานเขียนประเทืองปัญญาหายไปจากท้องตลาด ในขณะที่งานเขียนประเทืองอารมณ์ตีตลาดแทน จนกระทั่งในราว พ.ศ. 2511 ได้มีการฟื้นฟูงานเขียนเพื่อปัญญาขึ้นมาใหม่ โดยคนรุ่นใหม่ อันได้แก่ นิสิตนักศึกษา กลับไปค้นหางานเขียนของนักเขียนเก่ามาตีพิมพ์เพื่อศึกษากันใหม่ เช่น ศรีบูรพา อินทรายุทธ เสนีย์ เสาวพงษ์ บรรจง บรรเจอดศิลป์ เปลื้อง วรรณศรี และจิตร ภูมิศักดิ์ เป็นต้น งานเขียนของนักประพันธ์เหล่านั้นได้รับความนิยมอย่างสูงในแวดวงมหาวิทยาลัย และวรรณกรรมเหล่านี้ได้เพาะเชื้อความคิดให้แก่นักเขียนรุ่นใหม่อย่างวิทยากร เชียงกูล สุรชัย จันทิมาธร สุจิตต์ วงษ์เทศ เป็นต้นและได้สร้างพลังความคิดและความรู้สึกให้แก่บรรดาคนรุ่นใหม่จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 หลังจากวันมหาวิปโยค คนไทยตื่นตัวเรื่องการเมืองและสังคมกันมากขึ้น หนังสือเปิดโปงความชั่วร้ายของสังคมและเผยแพร่สัทธิความคิด ตลอดจนชักชวนให้ประชาชนผู้ถูกเอารัดเอาเปรียบลุกขึ้นต่อสู้กับความอยุติธรรมของสังคมได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นจำนวนมาก และหลายรูปแบบทั้งเรื่องสั้น นวนิยาย กวีนิพนธ์ บทละคร และบทความต่าง ๆ เช่นงานของวิสา คัญทัพ (**ด่านสาวคอย, เราจะฝ่าข้ามไป**) รวี โดมพระจันทร์ (ตะวันแดง, พลิกฟ้าคว่ำแผ่นดิน) สถาพร ศรีสัจจัง (**ก่อนไปสู่ภูเขา**) สุวัฒน์ ศรีเชื้อ (**สงครามในหลุมฝังศพ**) ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์ (**พญาโหงบนโลงแก้ว**) เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ (**เพียงความเคลื่อนไหว, จากอาทิตย์ถึงจันทร์**) สุวัฒน์ วรดิลก (**พิราบแดง**) พิบูลศักดิ์ ละครพล (**หุบเขาแสงตะวัน, เมืองไทยไม่ใช่ของคุณคนเดียว**) อภิเชษฐ์ นาคเลขา (**หมอเมืองพร้าว**) ตลอดจนเรื่องสั้นที่ สุชาติ สวัสดิศรี เป็นบรรณาธิการตั้งแต่ **แล้งเข็ญ ถนนสายที่นำไปสู่ความตาย เหมือนอย่างไม่เคย คำขานรับ** เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าเมื่อบรรยากาศทางการเมืองแจ่มใสประชาธิปไตยเบ่งบาน นักเขียนรุ่นใหม่ก็เกิดขึ้นมาบนถนนหนังสืออีกหลายคนด้วยความคิดถึงสิ่งที่ถูกต้อง แต่ในไม่ช้าการเมืองก็คุกคามเสรีภาพของวรรณกรรมอีกเช่นเคยเมื่อเกิดเหตุการณ์วันที่ 6 ตุลาคม 2519 เกิดการปฏิวัติ นโยบายของรัฐบาลยุคปฏิรูปการปกครองทำให้ความเบ่งบานของวรรณกรรมเหี่ยวเฉาลงในทันใด หนังสือจำนวน 200 กว่ารายการทั้งบันเทิงคดีและสารคดีกลายเป็นหนังสือต้องห้ามด้วยคำสั่งที่ลงนามโดยรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย หนังสือจำนวนพัน ๆ หมื่น ๆ เล่มจึงถูกเก็บ ถูกเผา หนังสือพิมพ์ที่คัดค้านถูกปิด บรรยากาศ

ของวงวรรณกรรมสลดหดหู่อีกครั้งหนึ่งพร้อมกับนิสิตนักศึกษาประชาชนกลุ่มหัวก้าวหน้าจำนวนมากมายหายไปจากเมือง จนกระทั่งเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์เป็นนายกรัฐมนตรี มีท่าทีว่าบรรยากาศทางการเมืองแจ่มใสขึ้น เพราะเห็นได้ว่าเสรีภาพทางวรรณกรรมกระเตื้องขึ้น แม้จะไม่เต็มที่แต่ก็คลายความตึงเครียดลงไปได้มาก วรรณกรรมเก่า ๆ ที่ถูกทำลายไปได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ใหม่อีกครั้งหนึ่ง และในคราวนี้จะสังเกตเห็นได้ว่าวรรณกรรมกลุ่มก้าวหน้าใน พ.ศ. นี้ไม่ได้แสดงความก้าวร้าวรุนแรงแบบ "ชูธงรบ" เหมือนอย่างแต่ก่อน หากแต่สุขุม เรียบเร้น แฝงพลังที่แข็งแกร่งไว้ภายใต้รูปแบบที่เรียบง่ายสำหรับคนอ่านทั่ว ๆ ไปมากขึ้น อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงก็เป็นวัฏจักรที่คงที่เสมอการเมืองของไทยที่มีท่าทีว่าจะเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด ด้วยความร่วมแรงร่วมใจของทุก ๆ ฝ่ายภายใต้การนำของรัฐบาล พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ สร้างความกระทบกระเทือนให้แก่วงวรรณกรรมอีกครั้งด้วยประการหนังสือต้องห้ามจำนวนกว่าร้อยเล่ม ซึ่งในจำนวนนี้มีทั้งหนังสือวิชาการของนักวิชาการที่มีชื่อเสียงของไทย และเรื่องสั้นของนักเขียนบางคน อย่างไรก็ตามประกาศนี้แสดงผลอย่างเงียบ ๆ โดยที่ยังไม่ก่อปฏิกิริยาต่อต้านรุนแรงนัก

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าสังคมหรือพูดให้ตรงว่าการเมืองมีอิทธิพลต่อนักเขียนและวรรณกรรมอยู่มากและตลอดไป หากจะมีผู้ทำนายแนวโน้มของวรรณกรรมไทยในอนาคต จำเป็นต้องทราบถึงแนวโน้มของบรรยากาศการเมืองไทยควบคู่ไปกันด้วย

นวนิยายมีบทบาทต่อสังคมอย่างไร

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า สังคมมีบทบาทในทางกำหนดรูปแบบและเนื้อหาแนวคิดให้แก่นวนิยาย รวมถึงมีอิทธิพลต่อเสรีภาพของนักเขียนด้วย ในทางกลับกัน นวนิยายและวรรณกรรมรูปแบบอื่น ๆ ก็มีผลกระทบต่อสังคมด้วยในหลายระดับ ตั้งแต่ให้ความบันเทิงไปจนถึงกลายเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมือง เพราะวรรณกรรมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม จึงสามารถปลูกฝังค่านิยมของสังคม และมีอิทธิพลต่อระบบความคิด ความเชื่อของคนในสังคมอีกด้วย เรายอมรับบทบาทของวรรณกรรมในด้านนี้มานาน ดังจะเห็นว่าในสมัยก่อนพ่อแม่ไม่ยินยอมจะให้ลูกสาวอ่านนวนิยายโดยถือว่าเป็นเรื่องประโลมโลก เพราะอาจจะย้อมจิตใจของผู้อ่านให้คล้อยตามไปกับเรื่องราวที่ผู้แต่งเขียนไว้

บทบาทของนวนิยายต่อสังคมขึ้นอยู่กับสภาพของสังคมในยุคสมัยนั้นด้วย บางช่วงเวลานวนิยายรับใช้สังคมในฐานะเป็นเครื่องประเทืองอารมณ์เป็นส่วนใหญ่ แต่ในบางขณะก็รับใช้สังคมในฐานะเป็นเครื่องประเทืองปัญญาด้วย อันที่จริงวรรณกรรมก็รับใช้สังคมทั้งสองประการเคียงคู่กันไป เพียงแต่ว่าจะหนักไปทางใดกว่ากันนั้นขึ้นอยู่กับแนวโน้มของสังคมการเมืองจะเปิดโอกาสให้มากน้อยกว่ากันด้วย

เมื่อมาถึงจุดนี้ จะเห็นได้ว่าบทบาทแรกของนวนิยายคือ **ให้ความเพลิดเพลิน** นวนิยายเป็นเครื่องบำรุงความสุขด้วยตัวอักษร ทำให้ผู้อ่านตื่นเต้น เร้าใจ ขบขัน สะเทือนใจ ฯลฯ

เพราะนวนิยายจำลองเอาชีวิต ความรู้สึก และอารมณ์ต่าง ๆ ของมนุษย์ออกมา ทั้งยังกระตุ้นจิตใต้สำนึกของมนุษย์ในเรื่องความเพ้อฝัน ความสวยความงาม ความเก่งกล้าสามารถ และความลี้ลับของศาสตร์บางอย่าง ฉะนั้นนวนิยายรักพาฝัน ตลกขบขัน บู๊โลดโผน ผจญภัย เรื่องภูติผีปีศาจ ฯลฯ จึงครองตลาดอยู่อย่างเหนียวแน่น เพราะผู้อ่านยินดีจะดื่มด่ำเข้าไปอยู่ในโลกจินตนาการของผู้เขียนอย่างชนิดที่เรียกกันว่า "ติดกันงอมแงม"

ความเคลื่อนไหวของวรรณกรรมกับสังคม ทำให้เกิดการโต้เถียงเป็นอย่างมากทั้งในต่างประเทศและในไทยว่า ศิลปะเพื่อศิลปะหรือศิลปะเพื่อชีวิต อย่างไหนจึงจะถูกต้อง นักวิจารณ์และนักเขียนบางคนมีความเห็นว่าศิลปะควรรับใช้ชีวิต ชีวิตในที่นี้ไม่ได้หมายถึงชีวิตของใครคนใดคนหนึ่งแต่หมายถึงชีวิตของมวลชน อย่างเช่นที่ ศรีบูรพา กล่าวไว้ว่า "ทำอย่างไรจึงจะทำให้ศิลปะนั้นเป็นประโยชน์แก่ชีวิตมนุษย์อย่างไพศาลที่สุดเท่าที่จะเป็นได้" และ "จะใช้ศิลปะเพื่อเป็นคุณแก่คนส่วนมากหรือเป็นคุณแก่คนส่วนน้อย"[1] ด้วยความคิดเช่นนี้ ทำให้นักเขียนหลายคนเปลี่ยนแนวเขียนของตนเองจากเรื่องเพ้อฝันไปสู่เรื่องที่เสนอความคิดแก่คนอ่าน อย่างอ่อนที่สุดก็เสนอความเป็นจริงแห่งสังคมให้ผู้อ่านได้ตระหนัก และกล้าเผชิญหน้าแทนจะหลีกหนีไปหาความอภิรมย์ อย่างเข้มที่สุดคือการพยายามปลุกเร้าสำนึกของคนอ่านให้ร่วมมือกันต่อสู้กับปัญหา ขับไล่ความอยุติธรรมออกไปจากสังคม

ฉะนั้น บทบาทขั้นต่อมาของนวนิยายคือ**ทำหน้าที่เป็นกระจกเงาสะท้อนสังคม** ในเมื่อสังคมเป็น "ฉาก" ให้แก่นวนิยายอยู่แล้วจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ก็เท่ากับว่านวนิยายทำหน้าที่เป็นกระจกเงาสะท้อนภาพสังคมนั้นออกมา ภาพที่ออกมานั้นจะชัดเจน พร่ามัว สวยงาม บูดเบี้ยว มุมแคบ หรือมุมกว้างประการใด ขึ้นอยู่กับ **สถานการณ์ในสังคม**อย่างหนึ่ง กับ **เจตนาและฝีมือของผู้เขียน**อีกประการหนึ่งนวนิยายทุกเรื่องสะท้อนภาพของสังคม อันหมายรวมถึงทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ ทั้งสิ่งที่เราเรียกว่าเป็น "ฉาก" อันได้แก่ สถานที่ต่าง ๆ และสิ่งที่เป็น "บรรยากาศ" อันได้แก่ ภาวะทางการเมือง เศรษฐกิจ อิทธิพลวัฒนธรรม และค่านิยมของสังคม ปัญหาครอบครัว สิทธิสตรี เป็นต้น หากผู้เขียนสะท้อนออกมาโดยไม่ตั้งใจ สิ่งเหล่านี้ก็เป็นเพียงส่วนประกอบของเรื่อง แต่บางครั้งผู้เขียนมีจุดประสงค์ที่จะสะท้อนภาพสังคมอย่างจงใจ โดยเฉพาะในส่วนที่เป็น "ปัญหาสังคม" เช่นปัญหาการคอรัปชั่นในวงราชการ ปัญหาความขาดแคลนแพทย์ ครู ตลอดจนแรงงานในชนบท ปัญหาความขัดแย้งของนายทุนและกรรมกร ปัญหาวัยรุ่น ปัญหาโสเภณี และปัญหาครอบครัว ฯลฯ เมื่อนั้นสภาพสังคมที่ผู้เขียนตั้งใจสะท้อนออกมาจะเป็นแนวคิดเด่นของเรื่อง

เราต้องยอมรับว่า นวนิยายมีพลังในการสร้างประชามติในสังคม เพราะคนอ่านมักจะซาบซึ้งหลงใหล เกิดความรู้สึกสะเทือนใจไปกับวรรณศิลป์ของผู้แต่งได้อย่างง่ายดาย โดย

---

[1]อ้างถึงใน บรรจง บรรเจอดศิลป์, *ศิลปะ วรรณคดีกับชีวิต*, (พระนคร : กลุ่มผู้หญิงธรรมศาสตร์, 2517) หน้า 69.

เฉพาะบทบาทและพฤติกรรมของตัวละครมักจะเป็นแบบอย่างให้ผู้อ่านบางคนอยากเป็นเช่นนั้นบ้าง ดังภาพของสาวกรุงเทพฯ ที่ย้อมผมแดงเหมือน "จอย" ในเรื่องสลักจิต หรือถักหางเปียนุ่งกางเกงขาสั้นเหมือนพจมาน สว่างวงศ์ในเรื่องบ้านทรายทอง หรืออย่างน้อยที่สุดก็สร้างลักษณะของเด็กผู้หญิงที่แก่นทะโมนแบบทอมบอยขึ้นมาแทนที่เด็กหญิงที่นุ่มนิ่มแบบกุลสตรี ฉะนั้น กล่าวได้ว่านวนิยายอาจจะเป็นทั้งยาขมและน้ำหวานต่อผู้อ่านได้ทั้งสองประการ ฉะนั้นบทบาทที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของนวนิยายคือ **มีอิทธิพลต่อสังคม** ในที่นี้หมายถึงว่านวนิยายถูกใช้เป็นเครื่องมือจะโดยจงใจหรือไม่ก็ตามเพื่อประโยชน์หรือเป็นโทษต่อผู้อ่าน ด้วยเหตุนี้ อิทธิพลของนวนิยายที่มีต่อสังคมจึงมีทั้งสองด้านคือ ทั้งสร้างสรรค์สังคม และทั้งเป็นผลเสียต่อสังคม

1. **ในทางสร้างสรรค์สังคม** มีนวนิยายและวรรณกรรมปัจจุบันอื่น ๆ เป็นจำนวนมากที่ผู้เขียนจงใจเสนอทัศนคติในเชิงสร้างสรรค์สังคม เรียกกันว่า "วรรณกรรมเพื่อชีวิตเพื่อประชาชน" หรือ "วรรณกรรมแนวสังคมนิยม" ลักษณะการเขียนวรรณกรรมเพื่อชีวิตนี้มีทั้งตั้งคำถาม ตีแผ่ โจมตี คัดค้าน "สังคมที่เป็นอยู่" และเสนอ "สังคมที่ควรจะเป็น" ตลอดจนปลุกเร้าสำนึกของคนอ่านให้ร่วมรับรู้ปัญหา ร่วมใจกันต่อสู้เพื่อให้ถึงเป้าหมายร่วมกัน วรรณกรรมชนิดนี้จึงมีผลต่อโลกทัศน์ของผู้อ่านแต่ละคนและต่อสังคมเป็นส่วนรวมด้วย วรรณกรรมที่สร้างสรรค์สังคมไม่จำเป็นต้องเป็นวรรณกรรมการเมืองเสมอไป วรรณกรรมใดก็ตามที่ชี้แนะให้เห็นข้อบกพร่องต่าง ๆ ในสังคมอันอาจจะเกิดจากระบบหรือเกิดจากตัวคนก็แล้วแต่ย่อมจะเป็นเครื่องกระตุ้นความคิดผู้อ่านให้ช่วยกันแก้ไข โดยไม่ต้องทิ้งของเก่ารับของใหม่มาแทน เพราะระบบการปกครองใดก็ไม่สำคัญเท่ากับคุณภาพของคนในสังคมนั้น นักเขียนก็เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม เมื่อนักเขียนมีสำนึกถึงความรับผิดชอบต่อสังคม เขาจึงควรใช้ปากกาและพรสวรรค์ในตัวของเขาเองเพื่อนำทางผู้อ่าน งานเขียนของเขาจึงเป็นดังสะพานเชื่อมความคิดของเขาและผู้อ่านเข้ามาสู่จุดเดียวกัน สร้างพลังความคิดอันแข็งแกร่งขึ้น บทบาทของนักเขียนจึงเป็นผู้นำทางความคิด เปิดหูเปิดตาคนอ่านให้มองเห็นแง่มุมต่าง ๆ ในสังคมได้ชัดขึ้น อย่างไรก็ตามวรรณกรรมเป็นเพียงพลังผลักดันที่แฝงอยู่เบื้องหลัง ซึ่งจะประสบความสำเร็จหรือไม่อย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย วรรณกรรมเป็นเสมือน "ไฟ" ที่เข้าไปจุดเชื้อในใจคนอ่านให้ลุกโพลงขึ้น ฉะนั้น จากประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ของสังคมในประเทศใดก็ตาม นักเขียนและวรรณกรรมมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงนั้นด้วยเสมอ ดังจะเห็นนักเขียนถูกจับ วรรณกรรมถูกเผา หนังสือพิมพ์ถูกปิด เรากล่าวได้ว่าวรรณกรรมหลาย ๆ เรื่องมีส่วนในการเปลี่ยนแปลงสังคม เช่น **โอลิเวอร์ ทวิสท์** ของ ชาร์ลส์ ดิกเก้น มีส่วนทำให้รัฐบาลอังกฤษแก้ไขกฎหมายแรงงานอันไม่เป็นธรรม **กระท่อมน้อยลุงทอม**ของ แฮเรียด บีเชอร์ สตูว์ มีส่วนทำให้เกิดการเลิกทาสและให้ความเสมอภาคแก่คนผิวดำในอเมริกา เช่นเดียวกับในรัสเซียมีตอลสตอยผู้ต่อต้านระบบศักดินา อเล็กซาน-

เดอร์ โซลเชนิคซิน กวีรางวัลโนเบลผู้ต่อต้านระบบเผด็จการจนถูกเนรเทศออกจากรัสเซีย และแมกซิม กอร์กี้ ผู้มีอิทธิพลในเรื่องความคิดแบบสังคมนิยม และยังมีหลู่ซิ่น ผู้นำความคิดในการปฏิวัติสังคมของจีน ปาโบล เนรูด้า ผู้ปลุกชาวชิลีให้ตื่นขึ้นต่อสู้เพื่อสังคมที่ดีกว่าด้วยบทกวี เปรมจันท์ และ ราษิต ซาหัน ภวานี ภัฏฏาจารย์ ผู้กระตุ้นสำนึกของชาวอินเดีย แล้วเราจะปฏิเสธหรือว่าเราไม่ได้มี ศรีบูรพา อินทรายุทธ์ (นายผี) จิตร ภูมิศักดิ์ (ทีปกร) เสนีย์ เสาวพงศ์ อิศรา อมันตกุล สุวัฒน์ วรดิลก วิทยากร เชียงกูล เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ สุรชัย จันทิมาธร ศรีดาวเรือง ฯลฯ เป็นผู้นำทางความคิดของคนรุ่นใหม่ วรรณกรรมของเขาเหล่านี้บางครั้งกลายเป็น "วรรณกรรมต้องห้าม" แล้วแต่ทิศทางของลมการเมือง แต่ข้อเท็จจริงก็คือ ความคิดที่ถ่ายทอดจากวรรณกรรมเหล่านี้ฝังจิตฝังใจเยาวชนคนหนุ่มสาวหัวก้าวหน้าให้ละความเห็นแก่ตัว มุ่งประโยชน์ส่วนตนไปสู่การเสียสละแรงกาย แรงใจ เพื่อคนอื่นและส่วนรวม

2. ในด้านผลเสียต่อสังคม นวนิยายมีอำนาจสร้างค่านิยม และประชามติแก่ผู้อ่านได้อย่างมากมายดังที่กล่าวมาแล้ว ฉะนั้น นอกจากจะมีอิทธิพลในด้านบวกแล้ว นวนิยายยังมีอิทธิพลทางลบต่อผู้อ่านด้วย เพราะนวนิยายบางเรื่องมุ่งหวังจะขายความบันเทิงแก่ผู้อ่านประการเดียวโดยไม่ได้คำนึงถึงความรับผิดชอบที่มีต่อผู้อ่าน นวนิยายเช่นนี้จึงอาจจะสร้างค่านิยมที่ผิด ๆ บิดเบือนความจริง หรืออย่างน้อยที่สุดก็ไม่ได้ให้สาระประโยชน์อันใดแก่ผู้อ่านเลย นอกไปจากอ่านเพื่อฆ่าเวลา แต่นวนิยายก็อาจเป็นผลเสียต่อสังคมส่วนรวมหากมีลักษณะ "มอมเมาคนอ่าน" เช่น นวนิยายประเภทบู๊โลดโผน มักสร้างพฤติกรรมเกินจริงชนิดพระเอกเก่งเกินมนุษย์ เป็นการปลุกใจให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนคล้อยตามในเรื่องการใช้กำลังเป็นการแสดงความเป็นลูกผู้ชาย นวนิยายประเภทยั่วยุกามารมณ์โดยเจตนา ก็มักจะชักจูงใจไปในทางที่ผิดก่อนวัยอันสมควรหรืออย่างแรงที่สุดก็เป็นชนวนก่อปัญหาอาชญากรรม ส่วนนวนิยายประเภทไสยศาสตร์ ก็สนับสนุนให้เชื่อถือโชคลางพึ่งเวทมนต์คาถามากกว่าจะแก้ที่ต้นตอปัญหาจริง นอกจากนี้นวนิยายประเภทเพ้อฝันสร้างจินตนาการอันไม่มีรากฐานอยู่บนความเป็นจริง เป็นแต่เพียงให้ผู้อ่านเคลิบเคลิ้ม และ "หนี" ไปจากความเป็นจริงแห่งชีวิตไปชั่วขณะ นวนิยายชนิดนี้แม้จะเป็นผลเสียอย่างอ่อนที่สุด แต่ก็เท่ากับว่าไม่ได้กระตุ้นให้คนเผชิญปัญหา กล้าสู้กับความเป็นจริง และหาทางแก้ไข

การแก้ไขผลเสียของนวนิยายนี้ เป็นสิ่งที่น่าจะทำได้โดยยกระดับของผู้อ่าน ให้รู้คิดมีวิจารณญาณในการเลือกอ่านหนังสือ กระตุ้นนักเขียนให้มีสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม ควบคุมการผลิตหนังสือที่เป็นสิ่งพิมพ์เคลือบยาพิษ ที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งที่น่าจะทำได้ แต่ก็ไม่ใช่เรื่องที่จะทำได้สำเร็จโดยง่าย

การวิเคราะห์วิจารณ์ประเมินค่าของนวนิยายเรื่องสั้น

1. พิจารณาในแง่เนื้อเรื่อง

นวนิยายและเรื่องสั้นเป็นเรื่องที่เขียนเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ โลก สังคม และสิ่งแวดล้อม และมีลักษณะดังที่อริสโตเติ้ลกล่าวไว้ถึงวรรณคดีโดยเฉพาะประเภทโศกนาฏกรรมว่า "เป็นการเลียนแบบ (IMITATION) จากชีวิตจริง" หรืออย่างที่นักเขียนไทยมักตอบคำถามที่ว่าเรื่องของเขาเขียนจากเรื่องจริงหรือแต่งขึ้นว่า "มักจะยืนอยู่บนความจริงนะ ทุกเรื่องครึ่งค่อนเรื่องที่เป็นจริง แล้วก็คิดเอา บางทีก็เอาจากเหตุการณ์หลาย ๆ อันมารวมกัน แต่ว่าจะมีความจริงทุกเรื่อง ไม่ใช่เรื่องเลื่อนลอย ตัวละครก็มีทั้งนั้น แต่ว่ารวมมาจากคนนั้นบ้างคนนี้บ้าง ได้ขึ้นมาอีกคนหนึ่ง"[1] ดังนั้นลักษณะสำคัญในเนื้อหาของงานเขียนชนิดนี้คือ **ความสมจริง** การพิจารณาในแง่ความสมจริงของเรื่องสั้นและนวนิยาย เราต้องวิเคราะห์คือชำแหละแยกแยะงานเขียนชิ้นนั้นออกเป็นส่วน ๆ ลักษณะของนวนิยายประกอบไปด้วยส่วนสำคัญหลายอย่าง เช่น โครงเรื่อง ตัวละคร แก่นเรื่อง และฉาก เราต้องวิเคราะห์ไปทีละส่วน

การวิเคราะห์โครงเรื่อง พิจารณาดูว่าผู้เขียนผูกเรื่องได้สมเหตุสมผลมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันหรือไม่ ผู้เขียนสะท้อนภาพสังคมร่วมสมัยได้ลึกซึ้ง กว้างขวาง สมจริงเพียงใด ผู้อ่านได้ประสบการณ์มากขึ้นจากการอ่าน หรือเกิดความรู้สึกร่วมไปกับผู้เขียนในด้านต่าง ๆ เช่นไรหรือไม่ อย่างนี้เป็นต้น

การวิเคราะห์ตัวละคร คือดูการสร้างตัวละคร (CHARACTERIZATION) ของผู้เขียนว่าผู้เขียนให้ภูมิหลังของตัวละครอย่างไร เช่นกล่าวถึงชาติกำเนิด การอบรมเลี้ยงดู การศึกษา สิ่งแวดล้อม ฯล, และการกระทำรวมทั้งการคิด การพูดของตัวละครนั้นสอดคล้องกับภูมิหลังที่ผู้เขียนวางไว้หรือเปล่า ผู้อ่านจัดลำดับความสำคัญของตัวละครได้ว่าใครเป็นตัวละครเอก (MAIN OR PRINCIPLE CHARACTER) ใครเป็นตัวละครรอง (MINOR OR SUBORDINATE CHARACTER) นอกจากนี้ยังต้องพิจารณากลไกชีวิตของตัวละครนั้นว่าเป็นอย่างไร ตัวละครที่มีชีวิตชีวามักจะมีพัฒนาการทางความรู้ ความคิด อารมณ์ไปตามประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม และกาลเวลา ฉะนั้นตัวละครเอกในนวนิยายควรจะเป็นตัวละครที่ไม่ตาย คือมีชีวิตชีวา มีการเปลี่ยนแปลง ไม่หยุดอยู่กับที่ (DYNAMIC CHARACTER) ส่วนตัวละครรองอาจจะไม่ต้องอยู่ในข่ายนี้นัก

การวิเคราะห์แก่นเรื่อง (สารัตถะ) หรือความตั้งใจของผู้แต่งประการใดประการหนึ่งหรือหลายประการที่ต้องการถ่ายทอดมายังผู้อ่าน แก่นเรื่องเป็นจุดสำคัญของเรื่องเป็นส่วนหนึ่งของ "อะไร" ที่ผู้อ่านจะได้จากการอ่านนวนิยายเรื่องสั้นสักเรื่องหนึ่ง แก่นเรื่องมักเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิต การค้นหาแก่นเรื่องอาจจะทำได้ง่ายและยากพอกัน ที่ง่ายคือ ผู้แต่ง

---

[1] คำสัมภาษณ์ของ นพ รัตนคุปต์ ในคอลัมน์ ลลนานัดพบ *ลลนา* ฉบับ 166 ปักษ์หลัง เดือนพฤศจิกายน, 2522 หน้า 70.

อาจจะบอกผู้อ่านตรง ๆ หรือปรากฏที่ชื่อเรื่อง แต่โดยมากผู้แต่งจะไม่บอกไว้ ผู้อ่านต้องค้นหาเองโดยถามตนเองว่า จุดมุ่งหมายที่สำคัญของเรื่องที่เราอ่านคืออะไร ผู้แต่งต้องการให้เราทราบทัศนะของชีวิตในแง่ใด อย่างเช่น นวนิยายเรื่อง **หนึ่งในร้อย** ของดอกไม้สด แก่นเรื่องจะปรากฏในพุทธภาษิตที่ผู้เขียนกล่าวนำไว้ว่า

"พึงชำนะความโกรธด้วยความไม่โกรธ
ชำนะความชั่วด้วยความดี
ชำนะความตระหนี่ด้วยการให้
ชำนะความหลงใหลด้วยความเป็นหลักฐาน"

สิ่งนี้คือคุณสมบัติของหลวงอรรถคดีวิชัยตัวละครเอกของเรื่อง ซึ่งเป็นตัวแทนที่ผู้แต่งต้องการเสนอความคิดดังพุทธภาษิตที่ยกมา และในตอนท้ายเรื่องผู้แต่งยังสรุปผลของการกระทำไว้ด้วยพุทธภาษิตอีกว่า

ผู้ให้ย่อมผูกไมตรีไว้ได้
ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก คนหมู่มากย่อมคบเขา"

ส่วนแก่นเรื่องของ**ละครแห่งชีวิต** ผู้เขียนบอกไว้ที่ชื่อเรื่องว่าชีวิตคือละคร ฉะนั้นให้ยอมรับความไม่จีรัง ไม่แน่นอนของชีวิต ยิ้มรับทั้งความสุขและความทุกข์ จะทำให้มีชีวิตอย่างเป็นสุข

ส่วนเรื่อง **ผู้ดี** มีชื่อที่ชวนให้ค้นหาว่าผู้เขียนตั้งใจจะบอกเราว่าผู้ดีคืออย่างไร ซึ่งเมื่ออ่านจบผู้เขียนจะได้รับคำตอบว่าผู้ดีคือคนที่ดีทั้งกริยามารยาทและจิตใจ นั่นคือแก่นของเรื่อง

การพิจารณาฉากของเรื่อง คือการพิจารณาดูความกลมกลืนของฉากกับเนื้อเรื่อง ฉากในนวนิยายและเรื่องสั้นหมายถึงสถานที่และเวลาอันเป็นตัวสร้างบรรยากาศของเรื่อง การบรรยายฉากอาจทำได้หลายวิธี เช่น ด้วยคำบรรยายของผู้แต่ง การใช้ภาษาถิ่นของตัวละครหรือการกล่าวถึงประเพณีท้องถิ่น เพื่อให้ทราบว่าเรื่องนั้นเกิดขึ้นที่ใด ในสมัยใด หรืออาจจะใช้เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เป็นฉากของเรื่อง ฉากมีความเกี่ยวข้องกับบรรยากาศของเรื่อง และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตัวละครด้วย ฉากในบางเรื่องอาจจะมีบทบาทเป็นประหนึ่งตัวละคร เช่น เรื่องเฒ่าทะเล (THE OLD MAN AND THE SEA) ของ เออเนส เฮมมิงเวย์ ทะเลเป็นศัตรูที่คอยผจญชิงไหวชิงพริบกับชายชราราวกับมีชีวิต ฉากในเรื่องสั้นชุดฟ้าบ่กั้นของ "ลาว-คำหอม" มีความสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง

การพิจารณาเนื้อเรื่อง ซึ่งพิจารณาส่วนประกอบต่าง ๆ ของนวนิยายในแง่ความสมจริง มีข้อที่ต้องระมัดระวังในการวินิจฉัยอยู่ 3 ประการ คือ[1]

---

[1]อ่านเพิ่มเติม ชลธิรา กลัดอยู่, ภาคผนวก ซ. "การวินิจฉัยคุณค่าวรรณกรรม", *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน* รายงานการสัมมนาการสอนภาษาไทยปัจจุบันระดับอุดมศึกษาของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ 3-5 พฤษภาคม 2516.

ประการที่หนึ่ง เราควรตระหนักว่า "ความจริง" มีหลายโฉมหน้า ความจริงบางอย่างหรือบางแง่มุมอาจไม่ตรงกับประสบการณ์ของผู้อ่านบางคนเลยก็ได้ การตัดสินตามเกณฑ์ของความสมจริงจึงต้องใคร่ครวญก่อนจะตัดสินใจว่างานเขียนชิ้นใดชิ้นหนึ่งว่า "ไม่สมจริง" เพราะนักเขียนหรือกวีบางคนอาจจะกล่าวถึงความจริงในแง่ที่กว้างและลึกด้วยทัศนะที่แปลกใหม่ หรือบางคนอาจจะใฝ่ฝันถึงอุดมการบางอย่างหรือการดำเนินชีวิตบางแบบซึ่งยังไม่เคยปรากฏแต่เราก็น่าจะนับว่าเป็นความจริงได้ เพราะเป็นความใฝ่ฝันหรือความปรารถนาของมนุษย์จริง ๆ ดังนั้น "ความจริง" จึงอาจจะหมายถึงความจริงที่เป็นอยู่ ความจริงที่ควรจะเป็น ความจริงที่อยากให้เป็น และความจริงที่อาจจะเป็นไปได้ทั้ง ๆ ที่ไม่น่าจะเป็นไปได้

ประการที่สอง งานเขียนบางชิ้นอาจจะมีบางส่วนที่มีลักษณะเกินความจริงไปบ้าง เช่น ตัวละครอาจดีเกินไป สวยเกินไป เก่งกาจเกินไป แต่ตัวละครเหล่านี้ก็ได้รับการสร้างสรรขึ้นมาอย่างจงใจให้มีลักษณะเช่นนั้น เราจะถือว่าเป็นความบกพร่องของงานเขียนชิ้นนั้นได้หรือไม่ หรือในนิยายปรัมปราบางเรื่องมีเรื่องเกี่ยวกับยักษ์ ปีศาจ เทวดา นางฟ้า และอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ซึ่งจัดว่าเป็นผลงานทางด้านจินตนาการสร้างสรร ถ้าเราจะวินิจฉัยว่าเป็นเรื่องเหลวไหลก็ดูจะไม่เป็นการยุติธรรมนัก

ประการที่สาม งานเขียนบางชิ้นมีความสมจริงอย่างยิ่ง ทั้งเนื้อเรื่อง แก่นเรื่อง และลักษณะตัวละคร ฉาก บทสนทนา ฯลฯ แต่ความสมจริงจนเกินไปก็ทำให้เรื่องดื่น ๆ ง่าย ๆ ไม่น่าสนใจ ถ้าจะวินิจฉัยคุณค่าว่าสมจริงก็อาจจะเป็นการยกย่องเกินควรไปก็ได้

2. พิจารณาในแง่ศิลปะการแต่ง

วรรณกรรมคือผลิตผลหรือการแสดงออกซึ่งอารมณ์สะเทือนใจ ความนึกคิด หรือทัศนะของผู้เขียน ฉะนั้นจึงต้องมีกลวิธีการเขียนเพื่อถ่ายทอดความนึกคิดในการพิจารณาศิลปะการแต่งนั้น เราจึงควรพิจารณาดูว่าผู้เขียนเลือกใช้กลวิธีการเขียนได้อย่างมีศิลปะหรือไม่ มีหัวข้อให้เราพิจารณาเพื่อง่ายขึ้น คือพิจารณาในด้าน

1. กลวิธีการดำเนินเรื่อง เช่น
   - ดำเนินเรื่องตามลำดับเหตุการณ์
   - ใช้กลวิธีการย้อนเรื่องไปมา
   - ใช้วิธีการเล่าด้วยจดหมาย
   - การเลือกผู้เล่าเรื่อง ฯลฯ
2. แนวคิด เช่น
   - แนวคิดสัจนิยม สัญญลักขณ์นิยม ธรรมชาตินิยม หรือแบบเหนือจริง (SUR-REALISM)
   - ทัศนะของผู้ประพันธ์

TH 431 61

3. สำนวนภาษา

หลังจากพิจารณาเป็นส่วน ๆ ดังนี้แล้ว มีคุณค่าที่น่าสนใจเพื่อประกอบการพิจารณาศิลปะการแต่งอีก 2 ประการ คือ

ความคิดริเริ่ม เป็นเรื่องยากจะบอกได้เพราะนักเขียนมักจะรับอิทธิพลซึ่งกันและกัน ผู้อ่านต้องทำใจกว้างว่าถ้างานชิ้นใดมีลักษณะเฉพาะตัว (UNIGUENESS) ก็นับว่าเป็นความคิดริเริ่ม เพราะอาจจะมีนักเขียนหลายคนแต่งเรื่องทำนองเดียวกัน หรือคล้ายกัน แต่มีความเป็นตัวของตัวเอง มีอารมณ์ ทัศนคติเป็นของตนเอง ฉะนั้น อาจจะไม่ใช่ของใหม่ถอดด้าม อาจเป็นของเก่ามาเล่าใหม่ด้วยลักษณะเฉพาะตัวก็ได้

มีเอกภาพ (COHERENCE) หมายถึงความกระชับรัดกุมของโครงเรื่องและการดำเนินเรื่อง การสร้างและการกำหนดตัวละคร บทสนทนา ฉาก และรายละเอียดอื่น ๆ ต้องสัมพันธ์สอดคล้องกลมกลืนกัน

3. พิจารณาในแง่ของผลสะท้อนจากการอ่าน

การพิจารณาคุณค่าของนวนิยายในแง่นี้ เป็นส่วนที่ค่อนข้างจะเป็นความเห็นเฉพาะบุคคล เพราะเป็นเรื่องปฏิกริยาของผู้อ่านที่มีต่อวรรณกรรมเรื่องนั้น ฉะนั้นจึงเป็นการยากที่จะขจัดความรู้สึกส่วนตัว อคติ หรือประสบการณ์ส่วนตนออกไปได้ เราอาจจะพิจารณาวรรณกรรมในแง่ผลสะท้อนของผู้อ่านด้วยใจเป็นกลางที่สุดได้ 2 ประการ คือ

1. ความเพลิดเพลินทางอารมณ์
2. ความเพลิดเพลินทางปัญญา

1. **ความเพลิดเพลินทางอารมณ์** คือการพิจารณาว่าได้รับความบันเทิงจากการอ่านมากหรือน้อยเพียงใด เช่น มีอารมณ์คล้อยตามพฤติกรรมและอารมณ์ของผู้เขียน เช่นนี้คือการตัดสินหรือวินิจฉัยด้วย "อารมณ์" อย่างแท้จริง ผู้อ่านต้องประเมินค่าเอาจากตนเองในระหว่างการอ่าน และเมื่ออ่านจบแล้ว ผู้อ่านบางคนจะรู้สึกเพลิดเพลินเมื่ออ่านเรื่องที่เข้าใจได้ง่าย ๆ แต่บางคนอาจจะพอใจตีความหมาย หรือขบปัญหาที่ผู้เขียนจงใจสร้างขึ้นอย่างซับซ้อน โดยเกิดอารมณ์สนุกและรู้สึกว่าเป็นงานที่ท้าทายชวนให้ติดตาม ทั้งนี้ทั้งนั้น ไม่มีเกณฑ์ตัดสินใด ๆ บ่งบอกได้ว่าความเห็นใครถูกหรือผิด

2. **ความเพลิดเพลินทางปัญญา** คือการพิจารณาว่าวรรณกรรมมีคุณค่าในด้านให้ประโยชน์แก่ผู้อ่าน นอกไปจากความเพลิดเพลิน เช่น สั่งสอน เสนอแนะ หรือแสดงอุดมการณ์ซึ่งก่อให้เกิด "ความคิดอ่าน" หรือความเจริญงอกงามทางสติปัญญานอกเหนือไปจากทางจิตใจ อย่างไรก็ตามมีข้อพึงคิดว่า อย่าถือเป็นกฎเกณฑ์ตายตัวเกินไป วรรณกรรมก็มี "ระดับ" เช่นเดียวกับที่ผู้อ่านมี "ระดับ" นวนิยายที่แสดงข้อคิดจึงต้องการผู้อ่านที่มีประสบการณ์และมีความคิดและ "รัก" จะอ่านในระดับพอสมควร นวนิยายบางเรื่องอาจจะให้ความเพลิดเพลินทางอารมณ์มากกว่าทางปัญญา หรือในทางกลับกันก็ได้ หรือข้อคิดบางอย่างอาจจะตื้นเขิน

หรือลึกซึ้งเกินกว่าจะเข้าถึง แต่อย่างไรก็ตาม การวินิจฉัยคุณค่าของนวนิยายในด้านนี้เป็นสิ่งที่ควรกระทำ

ในการพิจารณานวนิยายเรื่องสั้นด้วยประการต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วนี้ จะเห็นได้ว่าผู้อ่านต้องใช้วิธีการหลายอย่างทั้ง วิเคราะห์ พิจารณา วินิจฉัยสาร วิจารณ์ และประเมินค่า